

Музиченко Ганна В'ячеславівна
Коляда Тетяна Анатоліївна

Зростання ролі держави в регулюванні темпів соціально-економічного розвитку як індикатор інтеграції України в європейський простір

УДК 342.5: 336(1)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-spec.11>

Музиченко Ганна В'ячеславівна
доктор політичних наук,
професор кафедри політичних
наук і права Південноукраїнського
національного педагогічного
університету імені К.Д. Ушинського
вул. Старопортофранківська, 26,
Одеса, Україна

Коляда Тетяна Анатоліївна
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник,
доцент кафедри публічних фінансів
Державного податкового університету
вул. Університетська, 31,
Ірпінь, Київська область, Україна

У статті здійснено оцінку впливу євроінтеграційних процесів на зростання ролі та значення держави в регулюванні темпів соціально-економічного розвитку України в умовах фінансово-політичної нестабільності.

Проведено порівняльний огляд теоретичних підходів представників різних наукових течій до трактування сутності та функцій держави в постіндустріальному суспільстві. Розкрито чинники, що впливають на зростання обсягів бюджетного перерозподілу в умовах демократичного врядування, притаманного сучасним країнам Європейського Союзу. Акцентовано на додаткових викликах, що постали перед урядом України під час пандемії COVID-19 і військової агресії з боку російської федерації та впливають на стабілізацію економічної ситуації у країні й забезпечення сталого розвитку держави.

Визначено нові властивості, яких набуває держава як політичний інститут в умовах посткризового розвитку через зростаючу взаємозалежність держави та економіки. Доведено об'єктивне й незворотне посилення ролі держави в подоланні кризових явищ в економіці, що супроводжується зміною характеру перерозподілу національного доходу та співвідношення обсягу бюджету й ВВП.

Здійснено порівняльний аналіз показників публічних фінансів України та країни зони ЄС-27 за 2011–2020 роки. Визначено недоліки та переваги об'єднання економічної, фінансової, валютної, кредитної систем у європейських країнах. Наголошено на тому, що в сучасних умовах актуальним питанням для європейських країн є необхідність переходу до нової моделі побудови економічних відносин – економіки пропозиції, яка передбачає модернізацію як базису (виробництва), так і його надбудови (характеру суспільних відносин).

Зазначено, що сучасна держава має сконцентрувати свої обмежені ресурси на виконання чітко визначених базових функцій. Бюджетна політика повинна будуватися на оцінці відносної ефективності участі держави в різних сферах економічної активності та зводити до мінімуму розподіл бюджетних ресурсів за напрямками, де участь держави є не обов'язковою або неефективною, як це відбувається в європейських країнах.

Ключові слова: держава, функції держави, публічні фінанси, євроінтеграційні процеси, державне регулювання економіки, бюджетний перерозподіл, сталий розвиток.

Вступ. Зміни у світовій економіці, які посилювалися під час пандемії COVID-19 та військової агресії проти України з боку російської федерації, змусили наукове співтовариство повернутися до питань про державу (зокрема, якою має бути її роль, завдання й функції), оскільки без ефективної держави сталий розвиток, як економічний, так і соціальний, неможливий. Відсутність адекватної теоретичної бази трактування ролі інституту держави та її функцій у національних економіках негативно позначається на перспективах виходу зі структурної і фінансової кризи.

У сучасній структурованій, змішаній ринковій економіці держава відіграє активну роль у формуванні найважливіших процесів соціально-економічного розвитку. Державний сектор займає домінуюче становище в економіці внаслідок використання ним ресурсів на фінансування гарантованих державою суспільних послуг і різних програм перерозподілу доходу. Державний сектор також посідає вагомe місце на фінансових ринках більшості країн унаслідок значних обсягів його запозичень у приватного сектору та суттєвого розміру його активів в економіці. Фінансування сус-

пільних послуг і перерозподіл доходу в більшості держав, що входять в Організацію економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), перевищує 40% ВВП, а в деяких країнах навіть наближається до 50% ВВП. Масштаби впливу держави особливо зростають у період загострення економічної і соціальної ситуації у країні. У періоди стабільного розвитку й відсутності криз масштаби впливу держави скорочуються та вона, як і інші агенти ринку, діє в межах визначених довгостроковий програм і стратегій.

З огляду на євроінтеграційні перспективи України, які накладаються на наявну економічну кризу та нестабільність національної економіки під час воєнного стану, питання про роль держави в подоланні кризи, забезпеченні сталого розвитку та інтеграції до Європейського Союзу (далі – ЄС) набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням зазначеної проблематики на сучасному етапі займається низка українських учених, зокрема: В.Л. Андрущенко, А.С. Гальчинський, В.М. Геєць, Т.І. Єфіменко, М.І. Крупка, В.В. Корнеєв, І.О. Луніна, І.О. Лютий, І.Я. Чугунов та інші.

Серед найбільш вагомих робіт із питань теорії та практики державного регулювання економіки можна назвати праці таких відомих зарубіжних економістів, як Ш. Бланкарт, Дж. Б'юкенен, А. Вагнер, Дж. Кейнс, Р.А. Масгрейв, П.Е. Самуельсон, Дж.Е. Стігліц, В. Танзі, М. Фрідмен, Ф. Хайек, Дж. Хікс, Й. Шумпетер та інші.

Невирішені частини проблеми. Віддаючи належне науковим напрацюванням учених-економістів із цієї проблематики, варто зауважити, що проблема ролі держави в забезпеченні сталого розвитку та подоланні кризових явищ в економіці є міждисциплінарною, до її дослідження необхідно залучати і економістів, і суспільствознавців. Крім того, у наявних розвідках поза увагою науковців залишилася проблема визначення впливу євроінтеграційних процесів на зростання ролі та значення державного регулювання економіки в умовах фінансової нестабільності, що виникла внаслідок пандемії та війни.

Метою дослідження є оцінка ролі та значення держави в регулюванні темпів соціально-економічного розвитку України як індикатора євроінтеграційних процесів.

Результати. Рівень втручання держави в економіку країни визначається часткою ВВП, що перерозподіляється через бюджет. У сучасних умовах серед науковців відсутній консенсус стосовно визначення оптимальних обсягів бюджету та його структури. Аналіз наукових джерел свідчить про те, що значна частина ключових питань щодо визначення оптимального розміру бюджетних витрат для конкретної країни з урахуванням внутрішніх і зовнішніх чинників залишається нерозв'язаною. Тому щорічно у процесі визначення основних напрямів бюджетної політики України на відповідний рік науковці та практики дискутують із приводу основного параметру бюджетної політики – частки перерозподілу ВВП через зведений бюджет.

Відомий американський учений Річард Масгрейв зазначив: «Сьогодні в американській економіці більше 20% валового національного продукту споживається урядом. Сумарні державні витрати, включно з трансфертами, становлять 35% валового національного продукту, а податкові надходження – більше 30% валового національного продукту. Незважаючи на це, участь держави в економіці США, якщо порівняти з іншими розвиненими країнами, не така вже й значна. Наприклад, у Західній Європі на діяльність державного сектора припадає більше половини економічної активності. Крім бюджетних функцій, державна політика впливає на перебіг економічної активності через монетарні, владні та інші механізми» [1, с. 17].

Співвідношення обсягу бюджету та ВВП – важлива економічна проблема, зумовлена особливостями функціонування моделі економіки конкретної держави. Залежно від соціального навантаження

на бюджет виділяють три основні моделі перерозподілу ВВП через бюджет: *американську*, коли через бюджет перерозподіляється 30–35% ВВП; *західноєвропейську*, за якої через бюджет перерозподіляється 40–50% ВВП; *скандинавську*, коли через бюджет перерозподіляється 60–65% ВВП. У більшості країн перерозподіл здійснюється в діапазоні від 30 до 50% ВВП [4]. З огляду на євроінтеграційні прагнення України варто очікувати намагання України орієнтуватися на західноєвропейську модель.

З приводу збільшення присутності держави в економіці А.С. Гальчинський зазначає, що одним із визначальних пріоритетів подолання фінансової кризи 1997–1998 років було рішуче зменшення видатків зведеного бюджету: з 41,9% у ВВП в 1996 році до 36,8% в 1997 році, з 30,4% у ВВП в 1998 році до 26,7% у ВВП в 1999 році. Сьогодні видатки зведеного бюджету наблизилися до 35% у ВВП. Найголовніше завдання – знизити видатки щонайменше на 6–7% [2].

Упродовж останніх років в Україні окреслилася тенденція до зростання обсягів видатків зведеного бюджету (див. табл. 1). Сам по собі цей факт не є загрозливим, оскільки в середньому державні видатки в розвинених країнах мають широкий діапазон розбіжностей – від 30 до 60% ВВП, що не заважає забезпечувати досить високий рівень добробуту населення. Однак в Україні, як і в більшості країн із ринками, що розвиваються, є певні особливості в соціально-економічному розвитку, що вимагає наукового обґрунтування та визначення економічної доцільності щодо збільшення обсягів бюджетних видатків.

Зростання ролі держави в перерозподілі фінансових ресурсів притаманне всім європейським країнам. Їх загальною ознакою є значна частка державних видатків у ВВП (див. табл. 2). Можна стверджувати, що в більшості країн із розвинутою ринковою економікою показники, які характеризують бюджетне навантаження, є порівняними. Завдяки об'єднанню економічної, фінансової, валютної, кредитної систем у європейських країнах відбувся процес конвергенції – зрівнювання значення фінансово-бюджетних показників, зокрема бюджетного дефіциту, державного боргу, інфляції, процентних ставок тощо. Серед основних переваг такої інтеграції – скоординований рівномірний розвиток усіх держав – членів ЄС. Недоліком такого об'єднання є неможливість уряду окремої країни проводити прискорений розвиток власної економіки.

На підставі аналізу лише наведених показників можна зазначити, що роль держави в українській економіці досить висока. Так, частка видатків зведеного бюджету разом із видатками Пенсійного фонду України становила у 2020 році 49,4% від ВВП. Однак, на жаль, дієздатність механізму державного регулювання економіки залишається

Показники публічних фінансів України за 2011–2020 роки

Роки	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Темпи зміни ВВП, у % до попереднього року	5,2	0,3	0	-6,6	-9,9	2,3	2,5	3,3	3,2	-4,0
Дефіцит бюджету, % ВВП	1,8	3,6	4,4	4,6	1,4	2,2	1,4	1,9	2,1	5,3
Видатки зведеного бюджету, % ВВП	32,0	35,2	34,8	33,4	34,3	35,0	35,4	35,1	34,5	38,0
Доходи зведеного бюджету, % ВВП	30,6	31,8	30,4	29,1	32,9	32,8	34,0	33,2	32,5	32,8
Податкові надходження до бюджету, % ВВП	25,5	25,5	24,3	23,5	25,6	27,3	27,8	27,7	26,9	27,1
Державний борг (державний та гарантований державою), % ВВП	36,3	36,6	40,3	70,3	79,4	81,0	71,8	60,9	50,3	64,0

Джерело: розраховано за даними Національного банку України (<http://www.bank.gov.ua>), Міністерства фінансів України (<http://www.minfin.gov.ua>) та Державної служби статистики України (<https://www.ukrstat.gov.ua>)

Таблиця 2

Показники публічних фінансів зони євро за 2011–2020 роки, % від ВВП

Роки	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Дефіцит бюджету	4,1	3,6	2,9	2,4	1,9	1,4	0,8	0,4	0,6	6,7
Публічні видатки	49,0	49,7	49,6	49,0	48,1	47,3	46,7	46,6	46,6	53,0
Публічні доходи	44,9	46,1	46,6	46,6	46,2	46,0	45,9	46,2	46,1	46,2
Державний борг	86,0	89,4	91,2	92,2	93,3	86,1	80,4	79,7	77,5	90,1

Джерело: складено за статистичними даними Європейського Союзу (<https://ec.europa.eu/eurostat/web/government-finance-statistics/data>)

на незадовільному рівні та потребує негайного реформування.

Видатний американський економіст, лауреат Нобелівської премії з економіки (1970 року) Пол Самуельсон зазначив: «Демократія породжує таку державу, яка їй бажана. На жаль, на запитання про те, чи було таке розширення повноважень держави гарною або поганою політикою та чи повинна вона отримати схвалення всіх, хто щиро зацікавлений у збереженні й удосконаленні позитивних сторін нашої системи, історія якщо й відповість, то лише через багато часу. У політиці, як у жодній іншій сфері, правильно говорити, що дорога в пекло вимощена благими намірами» [3, с. 152].

Для забезпечення зростання економіки Україна вже вичерпала всі можливості щодо розширення діапазону державних функцій у частині їх бюджетного фінансування. Так, окремі вчені вважають, що для України точка оптимуму, або реверсу обсягів державного споживання, становить 25–27% ВВП, інші визначають його на рівні 32–33% ВВП (без урахування соціальних трансфертів) [4]. Подальше збільшення державних видатків уже є загрозливим

для розвитку країни, особливо в період рецесії світової економіки, яка спричинена тривалою пандемією, а тепер ще й війною в Україні, тому скорочення видатків бюджету виглядає об'єктивною потребою.

У зв'язку із цим певний інтерес представляє стан і найближча перспектива бюджетного навантаження на економіку України. Варто погодитися з думкою багатьох фахівців, що під час розрахунків показника бюджетного навантаження враховуються не тільки надходження до зведеного бюджету, а й надходження в позабюджетні фонди (див. табл. 3). З метою коректності порівняння показників структури видатків бюджету країн зони ЄС та України до складу видатків бюджету України було додано суму відрахувань до позабюджетних фондів (пенсійного й соціальних).

Як свідчать наведені дані, бюджетне навантаження в Україні дещо нижче, ніж у країнах зони ЄС, однак вітчизняний показник вирізняється значною волатильністю та протилежним напрямом тренду щодо його змін. Якщо в європейських країнах простежується тенденція до зменшення або стабі-

Таблиця 3

Бюджетне навантаження у країнах зони ЄС-27 та Україні, % ВВП

Роки	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Країни зони ЄС-27	48,6	49,0	48,6	48,2	47,4	47,2	46,7	46,6	46,6	53,0
Україна	42,7	46,1	46,3	44,6	45,0	46,5	45,2	45,2	45,5	49,4

Джерело: складено за статистичними даними Європейського Союзу (<https://ec.europa.eu/eurostat/web/government-finance-statistics/data>) та Державної служби статистики України (<https://www.ukrstat.gov.ua>)

лізації темпів зростання бюджетних видатків, то в Україні відбувається їх нерівномірне поступове зростання.

Перш ніж проводити консолідацію бюджету та шукати механізми її реалізації, необхідно чітко визначитися на державному рівні, яку економіку – попиту або пропозиції – уряд намагається побудувати у країні, оскільки від цього буде залежати вибір напрямів та обсягів витрачання бюджетних коштів.

Економіка попиту передбачає значні державні дотації (зокрема, соціальні трансферти) з бюджету для підтримки сукупного попиту у країні. Для того щоб відбувся мультиплікаційний ефект від витрачання бюджетних коштів, необхідно обмежити обсяг імпорту у країну та тим самим припинити відтік валюти за кордон. Зробити це буде проблематично в умовах членства України у Світовій організації торгівлі. Крім того, для виходу економіки з кризи та відновлення держави після війни необхідно спрямовувати бюджетні кошти на інвестиції, а не на споживання.

Поділяємо думку вітчизняних учених, зокрема В.М. Гейця та А.І. Крисоватого, які переконані, що в Україні необхідно розбудовувати економіку пропозиції за рахунок запровадження імпортозаміщення технологій та збільшення обсягів виробництва вітчизняних товарів і послуг. Така модель економіки передбачає зростання обсягів державних інвестицій на інноваційні та інфраструктурні проекти, що приведе до збільшення державного боргу, при цьому ефект буде відчутним лише в середньо- й довгостроковій перспективі [5, с. 66].

З неможливістю постійно стимулювати попит в умовах глобальної економічної рецесії зіткнулися уряди всіх провідних країн світу. Через обмеження державних інвестицій, падіння рівня життя населення, скорочення обсягів приватних інвестицій та недоступність кредитних ресурсів дедалі частіше лунають пропозиції про повернення виробництва в метрополії як одного з варіантів антикризового маневру держав із метою скорочення рівня безробіття та створення нових робочих місць.

Фактично сьогодні у світі розглядається питання про перехід до нової моделі побудови економічних відносин – економіки пропозиції, яка передбачає модернізацію як базису (виробництва), так і його надбудови (характеру суспільних відносин). І саме

бюджетна політика формує та відображає тип економічної моделі держави.

Стосовно основного показника розвитку економіки – темпів приросту ВВП – думки науковців у питанні щодо впливу обсягів бюджетних видатків на темпи економічного зростання розходяться насамперед через те, що для кожної країни є власна точка оптимуму розміру державних видатків. На цей показник впливає багато чинників, зокрема структура видатків, циклічність розвитку економіки, кон'юнктура зовнішніх ринків, а для України – ще й вартість енергоносіїв тощо.

Економісти доводять, що мультиплікатор зниження витрат бюджету на 1% призводить у середньому до падіння ВВП на 1,7%. За розрахунками фахівців Міжнародного валютного фонду, показник падіння ВВП сьогодні перебуває в межах 1,5–2% ВВП. З ними згодні представники Світового банку, які прогнозують падіння темпів зростання глобальної економіки з 5,5% у 2021 році до 4,1% у 2022 році та 3,2% у 2023 році [9]. Причинами такого погіршення стану президент Світового банку Девід Малпасс вважає те, що «світова економіка одночасно стикається з COVID-19, інфляцією та невизначеністю політики, а державні витрати й монетарна політика перебувають на незвіданій території. Зростаюча нерівність і проблеми безпеки є особливо шкідливими для країн, що розвиваються. Щоб вивести більше країн на сприятливий шлях зростання, потрібні узгоджені міжнародні дії та комплексний набір відповідей національної політики» [цит. за: 10].

Крім того, механізм глобального перерозподілу фінансових ресурсів ставить під сумнів існування прямої залежності між темпами зростання ВВП в окремій країні та отриманням результатів від цього зростання. Тому робляться прогнози, що економічний розвиток країн у сучасних умовах повинен відбуватися шляхом бюджетної консолідації, принаймні впродовж найближчих 15 років, а зростання світового ВВП буде досягатися за рахунок країн, де є зростаючі ринки споживання. Сьогодні у світі є 20 країн, які швидко розвиваються, і саме за їхні ринки треба боротися, тому що в сучасних умовах у світі формується нова глобальна система економічного зростання [5, с. 84].

Із цього приводу Дж.Е. Стігліц застерігає, що коли уряд знижує витрати, то за цим відбувається

уповільнення економічного зростання, розширення масштабів безробіття та скорочення доходів, що веде до зменшення податкових надходжень. Державний бюджет зрештою нічого не набуває або покращується незначно. Однак із цього скрутного становища є один вихід. Занепокоєння з приводу розміру заборгованості повинне привести до зміни структури державних витрат, до витрат, які приносять високу економічну віддачу. Натомість запозичення для фінансування інвестицій (наприклад, у технології, інфраструктуру й освіту) з прибутковістю на рівні 5% чи 6% можуть привести до зниження довгострокової національної заборгованості, оскільки зростання як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі принесе більше ніж досить додаткових податкових надходжень для виплати належних відсотків [6, с. 373].

Скорочення поточних витрат держави сигналізує для учасників фінансового ринку про зростання довіри до дій уряду в довгостроковій перспективі за рахунок зниження дефіциту бюджету, що своєю чергою сприятиме зростанню сукупного попиту у країні. З іншого боку, скорочення статей витрат, які мають меншу політичну значущість (наприклад, бюджетні інвестиції), матимуть слабший вплив на ступінь довіри до запропонованих заходів. Таким чином, під час ухвалення управлінських рішень стосовно скорочення бюджетних витрат із метою збалансування бюджету та зменшення його дефіциту перевагу доцільно віддавати заходам, що спрямовані на скорочення поточних статей витрат, оскільки це більш позитивно вплине на темпи розвитку економіки, ніж скорочення державних інвестицій.

Держава має сконцентрувати свої обмежені ресурси на виконанні чітко визначених базових функцій. Бюджетна політика повинна будуватися на оцінці відносної ефективності участі держави в різних сферах економічної активності та зводити до мінімуму розподіл бюджетних ресурсів за напрямками, де участь держави є не обов'язковою або неефективною.

В умовах глобалізації та відкритості більшості економік країн світу, коли кризи мають всеосяжний характер і серед чинників, що їх спричиняють, починають домінувати інституціональні, необхідно говорити про визначальну роль держави в подоланні кризових явищ, про необхідність втручання в ринкові механізми та запровадження ручного керування ситуацією. При цьому варто наголосити на тому, що сучасний соціально-економічний устрій України, який сформувався, зокрема, у результаті інституціональної трансформації економіки, характеризується посиленням ролі держави як виробника суспільних благ, як це притаманно більшості європейських країн [7, с. 25].

У наукових колах поширена думка, що саме державні видатки сприяють досягненню цілей еко-

номічного зростання. Економічне обґрунтування державного втручання в економіку в умовах неефективного функціонування ринкового механізму, а також процес розподілу ресурсів частково базуються на такому припущенні.

Однак у міру того, як державний сектор починає брати на себе функції, які приватний сектор міг би виконувати більш продуктивно, а також з огляду на те, що спосіб фінансування видатків може мати негативні наслідки як для бюджету, так і для економіки загалом, зв'язок між сукупними державними витратами та економічним зростанням стає дедалі менш виразним. Доказом цього можуть бути дані щодо низки розвинених країн, які не вказують на існування послідовної кореляції між сукупними державними видатками та економічним зростанням.

Така тенденція дає можливість зробити припущення, що економічне зростання держави певним чином залежить не від обсягів державних витрат, а від їхньої структури, оскільки деякі види цих витрат більш орієнтовані на зростання. Це, зокрема, такі витрати:

- на розвиток інфраструктури, який сприятиме залученню приватних інвестицій;
- на освіту, що забезпечить підвищення рівня кваліфікації трудових ресурсів;
- на охорону здоров'я, що сприятиме зростанню продуктивності праці;
- на заходи, які спрямовані на забезпечення безперебійного функціонування державної інфраструктури;
- на забезпечення функціонування адміністративної та правової системи, що створює умови для злагодженої роботи складного економічного механізму.

Емпіричні дослідження стосовно питання про взаємозв'язок бюджетних видатків та економічного зростання базуються здебільшого на системі обліку й аналізу зростання Денісона, згідно з якою воно визначається зміною обсягів капіталу у формі матеріальних активів, трудових ресурсів, технологій, а також ефективністю використання ресурсів. Якщо урядові видатки сприяють розвитку будь-якого із цих складників, очікується позитивний вплив на економічне зростання.

Західні вчені підтверджують гіпотезу про існування подібного впливу на зростання державних капітальних видатків [5]. Більше того, у межах капітальних видатків видатки на освіту та інші соціальні сфери чинять найбільший вплив. Що стосується поточних продуктивних видатків, особливо видатків на соціальну сферу та безпосередню підтримку приватного сектора, то вони також мають позитивний вплив на зростання.

Висновки. Отже, на етапі інтеграції України до європейської спільноти одним із завдань держави є забезпечення сталого розвитку країни насампе-

ред за рахунок державного фінансування. Останнє за обсягами має відповідати і українським реаліям (пандемія, війна тощо), і загальноєвропейським стандартам.

Наразі Україна демонструє тенденцію до збільшення ролі держави в економіці, значно перевищуючи обсяги бюджетного навантаження на економіку, якщо порівнювати з країнами ЄС. Це є виправданим для воєнного часу, який вимагає збільшення видатків на оборону, проте потребує перегляду в повоєнний час, зокрема шляхом перегляду структури видатків, орієнтації їх на забезпечення відновлення економіки та сталого розвитку.

Державні видатки певною мірою сприяють економічному зростанню, проте насамперед важливий не їхній обсяг, а структура. Тому спроба розмежувати видатки на капітальні та поточні може бути помилковою. У центрі уваги повинні перебувати насамперед відмінності між видатками, які мають продуктивний і непродуктивний характер.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Масгрейв Р.А., Масгрейв П.Б. Государственные финансы: теория и практика. Пер. с англ. Москва : Бизнес Атлас, 2009. 716 с.
2. Гальчинський А.С. Криза і цикли світового розвитку. Київ : АДЕФ-Україна, 2009. 392 с.
3. Самуэльсон П.Э. Экономика : в 2 т. Пер. с англ. Москва : МГП «Алгон» ВНИИСИ, 1992. Т. 1. 333 с.
4. Гальчинський А.С. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи. Методологічні аспекти. Київ : Либідь, 2006. 312 с.
5. Коляда Т.А. Формування бюджетної стратегії України: теорія, методологія, практика : монографія. Ірпінь : Університет ДФС України, 2016. 396 с.
6. Стиглиц Дж.Е. Крутое пике: Америка и новый экономический порядок после глобального кризиса / пер. с англ. В.С. Лопатка. Москва : Эксмо, 2011. 512 с.
7. Коляда Т.А., Музыченко Г.В. Соціально-економічні передумови побудови ефективної моделі держави для сучасної України. *Науковий вісник Одеського державного економічного університету*. 2007. № 1(38). С. 20–26.
8. Muzychenko G.V., Koliada T.A. Evaluation of State Intervention to the Country Economy by Global Democratic Markers. *Scientific Development and Achievements*. London, 2018. P. 421–432.
9. Global Growth to Slow through 2023, Adding to Risk of “Hard Landing” in Developing Economies / World Bank. *The World Bank Group* : website. 2022. URL: https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/01/11/global-recovery-economics-debt-commodity-inequality?cid=ECR_TT_worldbank_EN_EXT.

10. Світовий банк знизив прогноз зростання світової економіки у 2022 році. *Економічна правда*. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/01/11/681329/>.

REFERENCES:

1. Musgrave, R.A., Musgrave, P.B. (2009). *Gosudarstvennye finansi: teoriya i praktika [Public finance: theory and practice]*, transl. from English. Moscow: Biznes Atlas, 716 p. [in Russian].
2. Halchynskiy, A.S. (2009). *Kryza i tsykly svitovoho rozvytku [Crisis and cycles of world development]*. Kyiv: ADEF-Ukraine, 392 p. [in Ukrainian].
3. Samuelson, P.A. (1992). *Ekonomika [Economics]*, in 2 vols., transl. from English. Moscow: MGP “Algon” VNIISI, vol. 1, 333 p. [in Russian].
4. Halchynskiy, A.S. (2006). *Hlobalni transformatsii: kontseptualni alternatyvy. Metodolohichni aspekty [Global transformations: conceptual alternatives. Methodological aspects]*. Kyiv: Lybid, 312 p. [in Ukrainian].
5. Koliada, T.A. (2016). *Formuvannia biudzhethnoi stratehii Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia [Formation of the budget strategy of Ukraine: theory, methodology, practice: monograph]*. Irpin: Unversytet DFS Ukrainy, 396 p. [in Ukrainian].
6. Stiglitz, J.E. (2011). *Krutoe pike: Amerika i novyy ekonomicheskyy poriyadok posle global'nogo krizisa [Steep dive: America and the new economic order after the global crisis]*, transl. from English V.S. Lopatka. Moscow: Eksmo, 512 p. [in Russian].
7. Koliada, T.A., Muzychenko, H.V. (2007). *Sotsialno-ekonomichni peredumovy pobudovy efektyvnoi modeli derzhavy dlia suchasnoi Ukrainy [Socio-economic prerequisites for building an effective state model for modern Ukraine]*. *Naukovyi visnyk Odeskoho derzhavnoho ekonomichnoho universytetu – Scientific Bulletin of Odessa State University of Economics*, no. 1(38), pp. 20–26 [in Ukrainian].
8. Muzychenko, G.V., Koliada, T.A. (2018). Evaluation of State Intervention to the Country Economy by Global Democratic Markers. *Scientific Development and Achievements*. London, pp. 421–432 [in English].
9. World Bank (2022). Global Growth to Slow through 2023, Adding to Risk of “Hard Landing” in Developing Economies. *The World Bank Group: website*. Retrieved from: https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/01/11/global-recovery-economics-debt-commodity-inequality?cid=ECR_TT_worldbank_EN_EXT [in English].
10. n/a (2022). *Svitoviy bank znyzyv prohnoz zrostannia svitovoi ekonomiky u 2022 rotsi [The World Bank lowered the forecast for the growth of the world economy in 2022]*. *Ekonomichna pravda – Economic truth*. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/01/11/681329/> [in Ukrainian].

The growth of the state's role in regulating the rate of socio-economic development as an indicator of Ukraine's integration into the European area

Muzychenko Ganna Viacheslavivna

Doctor of Political Science,
Professor at the Department of Political
Sciences and Law
South Ukrainian National Pedagogical
University named after K.D. Ushynsky
Staroportofrankivska str., 26,
Odesa, Ukraine

Kolyada Tetyana Anatoliivna

Doctor of Economic Sciences, Senior
Researcher,
Associate Professor at the Department
of Public Finance
State Tax University
University str., 31,
Irpın, Kyiv region, Ukraine

The article is dedicated to the impact of European integration processes on the growth of the role and importance of the state in regulating the pace of socio-economic development of Ukraine in conditions of financial and political instability. A comparative review of the theoretical approaches of representatives of various scientific fields regarding the interpretation of the state's essence and functions in the post-industrial society was conducted. The factors affecting the growth of budget redistribution in the EU countries are revealed. Attention is focused on additional challenges that arose before the Ukrainian government during the COVID-19 pandemic and military aggression by the Russian Federation, and which affect the stabilization of the economic situation in the country and ensuring the sustainable development of the state.

The new properties acquired by the state as a political institution in the conditions of post-crisis development due to the growing interdependence of the state and the economy are determined. The objective and irreversible strengthening of the state's role in overcoming crisis phenomena in the economy, which is accompanied by a change in the nature of national income redistribution and the ratio of the budget and GDP, has been proven.

A comparative analysis of public finance indicators of Ukraine and the EU-27 countries for 2011–2020 was carried out. The budget burden in Ukraine is somewhat lower than in the EU countries, however, the domestic indicator is characterized by significant volatility and the opposite direction of the trend regarding its changes. If in the European countries there is a tendency to decrease or stabilize the growth rate of budget expenditures, then in Ukraine their uneven gradual growth is taking place.

The advantages and disadvantages of unification of economic, financial, currency, and credit systems in the European countries are determined. It is emphasized that in modern conditions, the urgent issue for European countries is the need to transition to a new model of building economic relations – the economy of supply, which involves the modernization of both the base – production, and its superstructure – the nature of social relations. This model of the economy foresees an increase in the volume of public investments in innovative and infrastructure projects, which will lead to an increase in the public debt, while the effect will be felt only in the medium and long term.

It is emphasized that the modern state should concentrate its limited resources on the performance of clearly defined basic functions. Budgetary policy should be based on an assessment of the relative efficiency of state participation in various spheres of economic activity and minimize the allocation of budget resources in areas where state participation is optional or ineffective, as is the case in European countries.

Key words: state, functions of the state, public finances, European integration processes, state regulation of the economy, budget redistribution, sustainable development.